

જરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૧૮૯૭ કિંમત

ગ્રંથનામ ભદ્રાદેવિયાર વિરર

વર્ગિક ૬ - ૧૧

[મૃત્યુ અગાઉનો તેના પિતાશ્રી ઉપરનો પત્ર]

પરમપૂજ્ય પિતાશ્રી,

મોહનદાસ પુરણદાસની પવિત્ર સેવામાં

મોટા દેવલીયા

સોરેયા લી. આપના વહાલા લક્ષ્મીદાસના પ્રેમપૂર્વક પ્રણામ

પિતાજી ! આપણાં પુત્રતું શરીર હવે દિવસોના દિવસ તે સંસારના સ્વામીના હાથ વેચાતું જાય છે. હું કોઈ પણ વસ્તુને આપણી સમજતો જ નથી, તેમ સાંસારિક સંપત્તિ એકત્રિત કરવાની મારી ચત્કીચીત પણ અભિલાષા નથી. તેમ મને મારા શરીરને આભુષણ બનાવવામાં અને નશ્વર દેહની ઉપર મોજ શોખની ચીજો લાદવામાં પણ ખીલકુલ સુખ નથી મળતું. મને કોઈ ખીજ અન્ય વસ્તુઓની અગર સામાનની એટલે આપણી દૃષ્ટિએ જરૂરિયાતની વસ્તુ ખાટલો કે લંગ સુવાને માટે, રહેવાને માટે સારા સારા મકાનો અને રસભોગની વસ્તુઓની રા માટે ચત્કીચીત પણ જરૂરિયાત નથી. પિતાજી ! મારા માટે તો વૃક્ષની યાં, લલ્લૂતતું આચ્છાદન અને પૃથ્વીનો પલંગ તથા એક ટાઈમના ભિક્ષાના ડા મારા માટે તો હવે કાંઈ વસ્તુઓ છે. જે આ વસ્તુઓ મને મળી જાય છે અન્ય કોઈ પણ ચીજની દરકાર નથી. કદી જે આપ આજ્ઞા આપો તો પ્રમાણે સંતોની જેમ રહેવા લાગું. હું તો કેવળ એક દિવસ દાસ છું. મારું ન તો કાર્ય કરવું છે. અને કાર્ય કરતાં કરતાં આ હૃદયમાં પ્રભુની આરાધનાને કે પવિત્ર એવું નાનું મંદિર બનાવવાનું છે. આ આંતરિક તૃપ્તિથી મને જેટલું મ અને શાંતિ મળે છે, તે બાહ્ય સંસારના કોઈપણ પદાર્થ દ્વારા મળી શકતું નથી. પિતાજી ! પરંતુ આપણી બધી ઈચ્છાઓ તેજ પૂર્ણ કરવા સમર્થ છે. માટે એનાથી સાચી લગનથી તેમની સાથે યાચના તો કરો. હું તો માનું

છું બધાએ તેજ કરવું જોઈએ જે એ ત્રિલોક્યનો સ્વામી કરવાથી આરામ છે. પિતાજી ! આધ્યાત્મિક સુખ જીવનમાં પ્રાપ્ત કરવું એ તો સાધુઓનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે. આપણને આંતરીક સુખનો ત્યાગ કરી બાહ્ય સુખની પાછળ દોડ્યા કરવું શોભા નથી દેતું. એક વાર કૌન થાય ? પરંતુ આ આંતરીક આનંદનો અનુભવતો લઈ જુઓ. સંસારી પ્રતિજ્ઞાનું મહત્વ શું છે ? જે ચીજ આજ છે અને કાલ નથી એની પ્રાપ્તિને માટે પ્રયત્ન કરવો બ્યર્થ છે ? હું તો પરમ સુખ અને શાંતિ પ્રભુની પ્રાપ્તિમાં જ મુખ્ય સમજુ છું. સત્ય ધર્મનું આચરણ કરવું અને વિષય વાસના રૂપી જે લોકધર્મ છે તેનું મૂળ જ નાચનાટ કરું. અને હૃદયમાંથી ભોગોની ઈચ્છાને જલાવી ખાખ કરી દઉં અને સત્ય પુરૂષોનો નિર-તર સંગ કરું એજ આત્મા ઈચ્છે છે. બાપુજી ! દુનિયાને અને સત્ય વસ્તુને જમીન આસ્માનથી અંતર છે. અને બંનેનું કાંઈ દિવસ મેળ નથી. લોક કહે છે કે દુનિયામાં મોજશોખ અને રાજપાટ બધું છે, પરંતુ હું કહું છું કે બધું સ્વમેવલ છે. ખરો મોજશોખ અને આનંદ તો જે મહાત્માઓએ અનુ-ભવ્યો છે, રામકૃષ્ણ જેવાએ રામતીર્થ જેવાએ ચૈતન્ય જેવાએ તે મહાપુરૂષો જ તેનું રહસ્ય જાણે અને તેઓ જ તેનો ખરો રસ જાણે. લોકો કહે છે કે દુનિ-યામાં ધણો જ સુંદર રસ ભોગ છે, પરંતુ તેમાં મને તો કરોડો પ્રકારના રોગોથી પીડીત દેખાય છે. ખરો રસ ભોગ તો તે જ પ્રેમ રસીકજી જાણે. આપણું જેવાઓ દુનિયાની પછવાડે જ બરમાદ થઈ ગયા તો પણ ચેત્યા નહિ. બુદ્ધિ ઈશ્વરે મને આપી નહિ. ખેર, હું તો એની પાસે એ જ પ્રેમરસની યાચના કરું છું અને આપનો તેમાં આશીર્વાદ ચાહું છું. મારી માતૃશ્રીને પ્રણામ, અને સર્વને પ્રભુનું ખરા હૃદયથી નામ લેવા કહેશો અને બાકી તો જંજટ અને પછાડા નાખવાના છે.

સોરે

તા. ૧-૪-૧૯૩૮

આપનો

લક્ષ્મીદાસ ઉર્ફે નિર્મળ

શ્રીમાન ગઢવી દૌલતદાનજી અલરાજજી ખાટી, રહેવાસી વરાણા.
તાબે રાધનપુર હાલ ઉમરાળી. સંસ્થાન રાજકોટ રાજ્ય કવિરચીત.

“વિરહ-ખત્રિસી”

છંદગાહા

સુરનર નાગ સમસ્ત ભૂતે વર્ત ભવિષ્ય કાલ ભવ
હૈં સાસન જિહ્વિ હસ્ત વંદો દૌલત દૌલત વીંદં;

સોરઠા

આત્માના ઉદ્ગાર ભરિયલ નીતીનાં ભલા
વિદુજણ થકે વિચાર મન નિર્મળનું માપતાં— ૧
કાયમ પર ઉપકાર વાર કળુ ત્રેતા વૃતાણ
તન મન એકીતાર લેતો લક્ષ્મીદાસજી— ૨
ત્રયશ્રુતિ કેરો તત્વ તું ભણિયો મોહન તણું
માપે કોણ મહત્વ હારદ તવ પૂરણ હારા— ૩
વિષયન ચાહ્યો વીર વાલા જગ જાણ્યો વૃથા
સંપત તરણ શરીર નિર્મળ તું નૈષ્ઠિક રહ્યો— ૪
ભાંજણ ભાંગી જાય ભરીયલ મો રેવે ભુવન
જાતાં સમય ન જાય નિર્મળજશ નિર્મળ રહ્યો— ૫

જથુ ધથુ સાધે ભેગ ભોગ થકી ભૂલા પડે
રંચન લાગ્યો રોગ નિર્મળ તું નિર્મળ રહ્યો— ૬

બ્યાસ તણે શુક દેવ (કે) સનકાદિક સારિખે
દુન્ને ગોરખ દેવ હરપૂરણ નિર્મળ હુતો— ૭

કળિયુગ હવા કરૂર અંગરંગ ઉવટયો નહિ
ભેખન જરા જરૂર લાખ્યો લક્ષ્મીદાસ તું— ૮

તાતરૂવે ઇકિતાર આંસુ દ્રગ અરહંટ જ્યું
ભવ ખાધો દુઃખભાર ગોંડળિયો ક્યાં ગોતિયે— ૯

કાકા કાળિદાસ આશાનો રવિ આથમ્યો
ભવ અંધારૂ ભાસ ગોંડળિયો ક્યાં ગોતવો—૧૦

બેનડીઓને ખાંચ મળે નહિ મોહન તણે
તાર ટપાલ ન ત્યાંચ નિર્મળ જગ મળશે નહિ—૧૧

જવતલ હોમણ જેષ વીરા તું વેલો વળે
નિર્મળ દનડા નેષ મંગળકર મોહન તણું—૧૨

હૈતુડાંને હાંણુ વાલા કાળજડે વ્યથા
લાયકતાની લાણુ લાખ્યો લક્ષ્મીદાસ તું—૧૩

મોટા ખાપ મહંત તડકે દિલ ઉદ્ધવતાણું
સંસ્કૃતી વડસંત ગોંડળિયો નિર્મળ ગયો—૧૪

પ્રભુદાસથી ખ્યાર હુતો તવ નિર્મળ હૃદય
લીધી કાકા લાર સુરપુર સેવ સુધારવા—૧૫

આરાધું જગઇશ સમભૂમિ સાધુ હુતો
વયંવર્ષ દ્વૈવીસ નિર્મળ મન નિર્મળ હુવો—૧૬

મા યમુના દુઃખમોટ માટે માથે નિર્મળ મેલિયા
ખાવું અન્ન સખોટ ભાડાં જ્યું ઉદર ભરે—૧૭

દિન દિન તુલસીદાસ તન માતુલ હુઠે તને
હિયડો હુવો હરાસ નિર્મળ નીહાહા નખે—૧૮

છગનદાસજી છોલ કાકા મન દાડી કરે
મહા ખડેડયો મોલ નિર્મળ હવ મળશે નહિ—૧૬
નિર્મળ જાતાં નેક રૂવે ઝાડ લંખર રૂવે
આહા ભરી અનેક શિર ધૂણે વાલાં સગાં—૨૦
રામ ચરિત અનુરાગ હનુમત જ્યું પૂરણ હરે
ભક્તી લેખ વિભાગ જ્ઞાનવૃદ્ધ નિર્મળ ગયો—૨૧
જેની કીર્તિ જહાન તેજ મૂકત મોહન તણા
દાખે “દૌલતદાન” તવ નિર્મળ તીલાન્જલી—૨૨
જેનું કામ જહાન એનું રામ અવાસમાં
દાખે “દૌલતદાન” તવ નિર્મળ તીલાન્જલી—૨૩

સવૈયો (ચ-જ)

કાયક સર્વ સહાયક સ્હાયક વાયક સત્ય દિમે વળિયો
માયક વિશ્વ પદાર્થ અભાયક લાયક પાયક જ્યેં લળિયો
આન હ માન અમાન હુતો વૃત જ્ઞાન અનાહત ગોંડળિયો
“દૌલતદાન” અભૈપદ નિર્મળ નિર્મળ રામરૂપે ભળિયો ૧. [૨૪]

સવૈયો (મ-ગ)

ભોં પરલોક પયાંન ભનંક સુની શ્રુત સજ્જનકો હિયહાર્યો
માતુ મુંઘી ખડમોહ મિટાવણુ સ્નેહ તજી સુરલોક સિધાર્યો
“દૌલતદાન” અવાં દિલદાહત આહભરે વૃધ કલંજ વિદાર્યો
વાટન હાટન મેં વિલ લેજન ધીવણુ નિર્મળ કાજ ધિકાર્યો. ૨. [૨૫]

દોહો

મન થડકેં જડકેં મતી કડકેં કલંજ લકીર
નિરમળ વિણુ ફડકેં નકી ધડકેં મોહન ધીર. ૨૬
તાત ન માત રૂવો તમે રૂવો ન દૌલત રંચ
આતમ નિરમળ અમરપદ પડી ગયા ભૂત પંચ. ૨૭

સોરઠા

મામી માતા તલ લાડુમા લક્ષ્મી તણાં હરદમ કાળજ હુલ પોઢંતે પૂરણહરા.	૨૮
મામાનો જદુરામ જાત વડો આહા ભરે હિયડા હુંદી હામ હિયડે રહિ પૂરણહરા.	૨૯
જંખે જાનલ માત જગ સ્વપ્નું નિરમલ જતાં તું આવ્યે ફરિ તાત ઊઠર વંશ ઉધારવા.	૩૦

કવિત

પ્રેમ પરિવાર કે વિસારવ્ય વહાર પંથ નિર્મળ કુમાર ખ્યાર અવધી નરેન્દ્ર કે પૂરનકો પોતા રાષ્ટ્ર પ્રેમકથા શ્રોતા પર્મ દૈલિત ભનંત સોતાં મહલ જિતેન્દ્ર કે ગોંડળિયા મોહન અવાસ કે ચિરાગ હો તો ભયો સૂઝિસ ખાસ આસ ભુવનેન્દ્ર કે હા હા કરે સુજન ઉદાસ બે અહાહા ભરે કાહા કરે ગાત્ર જરે સુદદ કવેન્દ્ર કે. ૧	૩૧
--	----

હોહો

મારૂં ચારણુ જ્ઞાતિ મુજ ખાટી સાખ બખાન સેવા નિરમળ સંતકી દિલસે “દૈલિતદાન”.	૩૨
--	----

લી. રાજ્ય કવિ દૈલિતદાનજી અલરાજજી

હૃદય-મંથન

સોરઠા

બહાલા તહાઈં બહાલ વિસાર્યું વિસરે નહિ.
લેશે કેા સંભાળ ડાહ્યા મારા દિકરા- ૧

વૃદ્ધપણે આ વેર લીધું મારા લાડિલા
મનમાં નાવી મેર તુજ વિષુ દિવસ દોયલા- ૨

જીવન નહિ જંજળ સુખ ગયું તુજ સાથમાં
વ્યોગ અસુર વિકરાળ તુ જ વિના તાડન કરે- ૩

હૂર થયો એ દેશ આવું કેમ ઉતાવળે
પ્રેમ હતો તો પેષ દરગુજર કરજે દિકરા- ૪

મનના માનેલ મોર ડાળે ડાળે ડોલતો
ચકોર ચિતના ચોર ઉતાવળે ઉડી ગયો- ૫

ટહુકા તારા આજ બંધ થયા બાગો મંહિ
શ્રવણ કરે કંઈ સાંજ (તુંજ) ખુલખુલ સરખા બોલને- ૬

જીવનની જે નેમ રાખીતી તેં વેગળી
ખ્યારા તારો પ્રેમ સમજવી ચાલી ગયો- ૭

બહાલા તારી વાત સત્ય અને સાચી પડી
(એ) તાઈં જ્ઞાન અગાધ સમજવી ચાલી ગયો- ૮

મુજ નાવિક થઈને નંદ હોડી મારી હાંકતો
ફેંકી જગના ફંદ સુકાન છોડી ચાલીયો- ૯

સખદીન સાચી નિત રૂડી લક્ષ્મીદાસની
કરી પ્રભુપર પ્રિત સમજુ થઈ ચાલી ગયો- ૧૦

વધતી મારી વેલ અધવચથી અટકી ગઈ
જળની રેલમછેલ છતાં સુંકાણી સર્વદા- ૧૧

પાઠવજે દિન કોક સંદેશો શુભ સ્વર્ગથી
મોહન ફાંફાં ફેાક રહ્યા નસીબે મારવા- ૧૨

મોહનદાસ પુરણદાસ ગોંઠલીયા.

દ્રવતું હૃદય

સોરઠા

અસ્ત થયો અવની મંહિ સુખમય મારો ચંદ્ર અંધારે આથડીએ અહીં કિરણ ઉજાસે કેન્દ્ર.	૧
અન્ય જનો જાણે નહિ મરણનાં શા છે મૃત્ય વિંધીને વહી ગઈ જેને હૈડે લાગી હુલ્લ.	૨
રમતો મારા લાલ ગુલામાં તું ગુલતો હરિ ઇચ્છાએ હાલ પૃથ્વીમાં પોલી ગયો.	૩
બાલુડા તું બાળ ઉગીને ઉભો થયો કપરો આવી કાળ જોતાં માં જડપી ગયો.	૪
મોંઘેરા મેમાન કાં ઉતાવળે ઉઠીયો શું કરે સન્માન લેટયો નહિ હું ભાયલા.	૫
જીવાન મારા જંગ સૂતો શું સોહામણ અમ ઉર લાગી આગ ચોલવવા તું આવજો.	૬
લાડકવાયો લાલ ભાળું નહિ આ ભૂમીએ લેવા બાપ સંભાળ આંગણુ નિર્મળ આવજો.	૭
તુજ બાપુજીના બોલ પ્રેમ થકો તું પાળતો કારમો આપી કોલ સૂતો જઈ સમાધીએ.	૮
આશા વાદળ આજ વરસ્યું નહિ વણસી ગયું કફરું કુદરત કાજ વય મુજ વરસાળો ગયો.	૯
જનની એની જગ બાળુ આવ્યો તમ બારણે આવ્યો છે તમ આગ વારણાં હ્યો એ વીરના.	૧૦
બેની જીવે છે વાટ જાતા કયાં ભૂલો પડ્યો અળગી કરને આંટ આવ લઈ એવારણાં	૧૧
નિર્મળ તારી નેક સખદીન તેં તો સાચવી મોહન માગે એક સેવા તારી સ્વર્ગમાં.	૧૨

લી. મોહનદાસ પુરણદાસજી ગોંડલીયા.

“કાકાનું કલ્પાંત”

ખ્યારા મમતું પુત કાકા કહી બોલાવતો
રહતો રાખી સુત સ્વર્ગે તું સિધાવીયો— ૧

નિરમળ તારું નામ નિરમળ તારા હૃદયમાં
રચી પ્રભુનું ધામ સ્વર્ગે તું સિધાવીયો— ૨

લાડકવાયા વીર સુતો જઈ સમાધીએ
દેશે કેણુ મમધીર સ્વર્ગે તું સિધાવતા— ૩

દો (ભાઈ) બીચમેં તું એક એકયેય ઉજવળા હતાં
નિરમળ જાતાં નેક એકાકી રહ્યા અમે— ૪

હો નિર્મળ! નિર્મળ તું નિર્મળતમ ચારિત્રને
રાતદિન રહું હું નિર્મળ નામ સંભારીને— ૫

અમ નિર્ધન ધન તું આશા તંતુ તું હતો
રોનાર રોવે રહ જાતાં દેહ નિર્મળ તણો— ૬

આજ અમારું સર્વ ગુમાવ્યું તુંજ સાથ
ધોખે દિલડું ધર્મ નિર્મળ તું જાતાં નક્કી— ૭

રોવે છે દિનરાત તુજ કાકી તન તોડીને
અમને થયો આઘાત જગ છોડી નિર્મળ જતાં— ૮

મુજ વિશ્રાંતિ સ્થાન અચાનક હુંટાણું અરે
કાકી કહી દેશે કે માન નિર્મળ સ્વર્ગે સિધાવતાં— ૯

લાડકડા મુજલાલ આશિષ મુજ છે એટલી
નિરમળ મળહર બાલ અંવતારી થઈ આવજો— ૧૦

કાળીદાસ પુરણદાસ ગોંડળીયા

ભિં

શ્રી લક્ષ્મીદાસનું જીવન જેટલું ઉજ્જવળ હતું તેટલી જ ભવ્યતાથી તેનો વિરહ તૈયાર કરવામાં અનાયાસે કોઈ ઈશ્વરિ નિર્માણથી હૃદયના ઉંડાણથી રાજ્ય કવિ દૈલિતદાનજીએ જે સુંદર પ્રેમથી કાવ્યો તૈયાર કર્યા છે, અને તે મરનારની ઉંચી ભાવનાઓનું જ સુંદર પરિણામ હતું તેમ હું માનું છું. જે સંસ્કારી આત્મા અવસાન પામ્યો તેની ઉજ્જવળ તવારીખની નોંધ લેવાનું જે યશસ્વી કાર્ય મારા જેવા અદ્ય માનવીના હસ્તથી થયું છે તે બદલ મને ગૌરવ થાય છે. પ્રભુએ મને તે સેવાની તક મોકલાવી એ બદલ મને ઈશ્વરનો આભાર અને ભાઈશ્રી લક્ષ્મીદાસનો વિરહ તેમના પુજ્ય પિતાશ્રી તરફથી જાહેરમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી મુકીને અમો છેવટની સ્મરણાંજલી અર્પી મુક્ત થઈએ છીએ. અને મારી મતિ અનુસાર હું પાત્રિપુર્વક જણાવું છું કે ભાવી નાગરિક પ્રજા આ અદ્ય બુકલેટની અંદરથી ઘણાં જ સુંદરતત્વો મેળવી શકશે. અને તેમાંની કેટલીક ઉમદા ભાવનાઓ આજના યુવાનોને જરૂર અનુકરણીય સંસ્મરણીય થઈ પડશે તો અમોએ લીધેલો શ્રમ વૃથા નહિ જાય એ કાંઈ ઓછી મહત્વતા નથી. હૃદયના ઉભરાઓ ખાલી કરી અનેક બંધુઓએ જે જે પ્રયત્ન ઉઠાવ્યા છે તે તમામની આભાર સાથે નોંધ લેવામાં આવે છે. અસ્તુ

તા. ૧૦-૧૦-૩૯

મીસ્ત્રી ખીમજી રામજી જોલાપરા
મોરાદેવલીયા

તાર (Original)

VASAVAD

D. 25/9/39

To. Mohanlal Purandas

Karanjia, Via Rairangpur

Laxmidas Expired

Jaduram

(ગુજરાતિમાં)

વસાવડ

તા. ૨૫-૯-૩૯

To. મોહનલાલ પુરણદાસ

કરંજીયા, વાયા રાયરંગપુર

લક્ષ્મીદાસ ગુજરી ગયા છે.

જદુરામ

પત્ર ૧

તાર વાંચી દેશમાં લખેલો પત્ર,

તા. ૩૦-૬-૩૯

ચિ. ભાઈ કાળીદાસ અને જદુરામ !

ભાઈ જદુરામનો તાર મળ્યો, મારો લક્ષ્મીદાસ મારી અગાઉ મને રડતો રાખી સ્વર્ગે સિધાવ્યો આ સમાચારે મારું હૃદય બંધ ન થયું તેટલો હું પાપી અને નિષ્ઠુર !

મને તેનું મુખ જોવા ન મળ્યું. મારું એ સત્યનું બિંદુ આજ સ્મશાને જઈ સુકાણું. મારો એ સાચો સપુત ચાલ્યો ગયો, મારી કિર્તીને કાયમ રાખનારો એની માતૃભૂમિને જોળે સૂઈ ગયો. મારા અને તેના જીવનનો ઇતિહાસ એ વિના હવે કાણ ઉઠેલશે ? એની બેનીઓ આજ વિર કહી કોને બોલાવશે ? કાકો આજ દિકરો કહી કોને પોકારશે ? ભાઈ ! આ બધા એના વિનાના અમૃત ઝરણાં મારા સદાને માટે સૂકાઈ ગયા. એના લખેલા શબ્દો આજે સાચા પડ્યા. એણે તો મને અગાઉ જ લખી નાખ્યું હતું કે “પિતાજી ! આ મારા છેલ્લા પ્રણામ છે” આ શબ્દોએજ મને તો અધિરો બનાવ્યો હતો.

**લી. મોહનદાસ પુરણદાસ ગાંડલીયા
બારીપદા સ્ટેટ.**

પત્ર ૨

તા. ૧-૧૦-૩૯

બહાલાભાઈ મોહનદાસજી !

ચિ. લક્ષ્મીદાસ સ્વર્ગવાસ થયાના પત્રે સમાચાર સાંભળી હું ધૂપ લેવા દેવલીયા ગયો. જતાં ત્યાંનું દૃશ્ય હૃદયને કંપાવી ગિડે તેવું જોયું, દરેક આવનારાઓની આંખો અશ્રુઓથી ભરપૂર હતી. આ ખબર સખત ફટકારૂં છે. આ ખબર સાંભળનારાઓને તેના હૃદયમાં ફેટલો આઘાત થયો તે તો ઈશ્વર અને તેનો આત્મા જાણે. લક્ષ્મીદાસ ઉર્ફ નિર્મળમાં સાત્વીક તત્ત્વો, ઊંચા વિચાર, દૈવિક ભાવના, અને શુદ્ધ રહેણી કરણી એ તેમનામાં સ્પષ્ટ દૃષ્ટિગોચર થતા હતા. તે આત્મકલ્યાણ કરવાની એક મહાન વિભૂતિ હતી. તેઓ કુળદિપક સાધુઓના શણગારરૂપે ઉચ્ચ કોટીનો આત્મા હતો. તેમ તેના વર્તનથી ખાત્રિપૂર્વક હું સમજી શક્યો. મહાન તપસ્વી યોગી પુરુષના લક્ષણો તેમનામાં જળાકૃત રહેલાં હતાં. આવા પુરુષની છેવટની ઘડી દર્શન કરવાની તક મળી નહિ એ મારા કમભાગ્યની નિશાની છે. મરનારના અમર આત્માને પ્રભુ શાંતિ આપો.

અમરેલી.**લી. મહંતશ્રી આધવદાસજી મહારાજ**

શ્રીયુત ભાઈશ્રી લક્ષ્મીદાસ મોહનદાસ ગોંડગિયા તેમની ભરયુવાનવયે અચા-
નક સ્વર્ગવાસ પામ્યા તે બદલ જેટલો શોક કરીએ તેટલો ઓછોજ છે.
મહુમના પિતાશ્રી બહુજ સંસ્કારી અને જ્ઞાનવાન માણસ છે. જેથી તેને
દિલાસો આપી શકીએ તેટલું સામર્થ્ય આપણાં અલ્પજ્ઞાનીઓમાં ક્યાંથી હોઈ
શકે ? પ્રભુ સદ્ગતના આત્માને શાંતિ બક્ષો ! સદ્ગત ભાઈની બાબતમાં મારા
પરિચય દરમિયાન તે નિર્મળ, શુદ્ધ અધ્યાત્મવાદિ અને મહત્વાકાંક્ષી તેનું જીવન
હતું. વિચારો ઉમદા ઘણાં જ હતાં. સારામાં સારાં માણસના જીવનની તવારીખ
આપણે તપાસીએ તો ત્રુટીઓ, વિશુદ્ધિઓ વગેરે જરૂર મળી આવે. પરંતુ
મારા પરિચય દરમિયાન મેં અનુભવ્યું કે ભાઈ લક્ષ્મીદાસની કાર્કીદી ચોક્કસ
રીતે ઉજ્જવળ હતી. નિષ્કલંતા અને સત્યતાનો તે એક આદર્શવાદી યુવાન હતો.
ભાઈ લક્ષ્મીદાસના અવસાનથી તેમની જ્ઞાતિએ એક આદર્શવાદિ ઊંચ્યા ભિલાષી
નવયુક યોગી ગૂમાવ્યો છે અને તેના વડીલોએ એક અવર્ણુનિય રત્ન ગૂમાવ્યું
છે અને મારા જેવા પરિચયવાળાં માણસ એક ઉમદા મિત્ર ગૂમાવ્યો છે.
સ્વર્ગસ્થનું હૃદય અનેક ગુણોથી ઓતપ્રોત થયેલું હતું. સાધુ જ્ઞાતિએ એક
ઝળહળતો સિતારો ગૂમાવ્યો છે. અસ્ત થયેલા એ અમર જીવન દિપકને
જેટલી શ્રદ્ધાંજલી અર્પાએ એટલી ઓછી જ છે. ઈશ્વર સદ્ગતના વાલીઓને
આ મહાન આક્રમ સહન કરવાનું સામર્થ્ય બક્ષો. મૃત્યુ માટે જ માનવીઓ
નિર્માયલા હોય છે પરંતુ યુવાન, બાવીસ વર્ષની વયે અયોગ્ય અવસાન તો
પત્થર જેવા હૃદયને પણ પીગળાવી શકે છે. એક કવિનું કહેવું છે કે

“પાળાં પણો ફરી નથી થતાં કેાઈ કાળે જ લીલાં
ભાંગ્યાં હૈયાં ફરી નથી થતાં કેાઈ કાળે રસીલાં”

તે ઉક્તિ અનુસાર આવા અધટીત અવસાનો તેના હૃદયના ચૂરા કરે છે.
ઈશ્વર શ્રી મોહનભાઈને લાગેલા આ હૃદયભેદક આઘાતને સહન કરવાનું
બળ આપે.

પ્રભુ તેમના આત્માને શાશ્વત શાંતિ બક્ષો. તેની સુવાસ તેના સહભાગિ-
નીઓ કદાપી નહિ જ વિસારી શકે. તેની કિર્તી અમર હોજે. તે પુણ્ય આત્માને
અમારા વંદન હોજે.

મોટા દેવળીઆ

લી. મીસ્ત્રી ખીમજી રામજી જોલાપરા

પત્ર ૪

તા. ૨૪-૯-૩૯

પુજ્ય મોહનદાસજી !

મને માફ કરજો. મારા હસ્તથી આપનું રત્ન રોજાઈ ગયું છે. મને સ્વપ્ને પણ ખબર નહિ હતી કે લક્ષ્મીદાસ અઢાર કલાકની અંદર પોતાની તૈયારી કરશે. કારણ એટલું જ કે પોતે એક મહાન તપસ્વી પવિત્ર મૂર્તિ હતી. તેની ક્રાંતિ, મુખમુદ્રા અવસાન સમયે વધુ ને વધુ દૈદિપ્યમાન થતી ગઈ અને જ્યારે સમાધિમાં સ્થાન લીધું ત્યારે તો પોતાએ પોતાનું દેવસ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું. છેવટે મારા મહદ ભાગ્ય એટલા જ કે એ અવતારી પુરુષની સેવાઓ કરી કૃતાર્થ થયો છું. બાકી તો પ્રભુના બગીચાના ફૂલ બધા સરખા જ છે પણ સુગંધના તફાવતને લઈ આ બધું દુઃખ જણાય છે.

સોરઠા (૮)

ઓંકાર ઉચારતો વહતો વાણી વેદ
શારડીયુંના છેદ જહુને નિર્મલ જતાં
મનસુખા મનમાં રહ્યા જીવન થઈ ગયું જેર
કુદરત કીધો કેર હા....નિમળ હાલ્યો જતાં
જતન કરીને જાળવ્યો રાખ્યો રહીયા માંય
લાગી પ્રેમંડ લાય જહુને નિર્મળ જતા

નડાલા

લી૦ જદુરામ રાઘવદાસ

પત્ર ૫

તા. ૬-૧૦-૩૯

બહાલા ભાઈ મોહનદાસજી !

ચિ. લક્ષ્મીદાસના સ્વર્ગવાસ થવાના ખબર તમારા તરફથી મળતા મારા હૃદય પર એક વજ્ર ધા પડ્યો. જગતમાં પુત્રનું મરણ થતાં કેને દુઃખ ન થાય ? પરંતુ તમારા અને મારા વચ્ચેનો સ્નેહ સંબંધ યાદ આવતાં મારી છાતી ચિરાઈ જાય છે. લક્ષ્મીદાસ એક ગુણુશીલ આ અવનીથી ઉઠી જતાં દુઃખની કોઈ સીમા નથી. તેની બાલ્યાવસ્થા છતાં તેનું અગાધ જ્ઞાન ડહાપણ એતો અત્યારે જ સમજાય છે. આપણાં કમનશીઓ કે એ લાથમાંથી રત્ન ચાલ્યું ગયું, એ શાંતિને! સૂર્ય અસ્ત થયો. તમારા ભાભીશ્રી આ બીનાથી અત્યંત અફસોસ કરી તેને આંસુની અંજલી આપી રહ્યા છે. તેમના આત્માને શાંતિ હો.

રસનાળા

લી. સાધુશ્રી ગોવિંદરામજી રામદાસજી.

પત્ર ૬

તા. ૨૯-૯-૩૯

વડીલ ભાઈ મોહનદાસજી !

ચિ. ભાઈ લક્ષ્મીદાસના અવસાન સમાચાર સાંભળી અત્યંત દિલગીર. એ આપણી કિર્તીનો કળશ ઉતરી પડતાં એ દુઃખ કોઈ રીતે અમને અને તમને સહન થઈ શકે તેવું નથી પણ ઈશ્વરના ધર આગળ લાચાર. તેમના આત્માને પ્રભુ શાંતિ આપો.

મુંબઈ

લી. હગનલાલ રધુરામ અને ગંગારામ રામદાસ

પત્ર ૭

તા. ૧૦-૧૦-૩૯

પૂ. મોહનલાલભાઈ !

આપનો બહાલો લાડકવાયો એકનો એક સુપુત્ર અવસાન પામ્યો એ અધ-
ટીત ઘટનાથી બીજી કયું દુઃખ વિશેષ હોઈ શકે ? ભાઈ લક્ષ્મીદાસ અમારી
મિત્ર મંડળી માહેનો એક સંસ્કારી યુવાન હતો અને એના સત્સંગ દરમિયાનના
શબ્દો એવા તો સચોટ એની જાનમાંથી સરી પડતાં કે જેનો ગુંજરવ હજી
સ્મરણ પટ ઉપરથી ભુંસી શકાતો નથી. એ ધ્વની, એ પડખા, એ પ્રતિબીંબ
એ બધું તાજું જ લાગે છે. આ કારી જખમ આપને લાગ્યો એ વિધીના અંકને
સ્વીકારી લીધા સિવાય આપણી ગુંજસ શું હોઈ શકે ભાઈ ?

મોટા દેવલીયા

લા. સોની અરજણ પુંજ

પત્ર ૮

તા. ૮-૧૦-૩૯

પૂજ્ય વડીલશ્રી !

આદર્શવાદિ લક્ષ્મીદાસ સદાની લાંબી સોડ તાણી આપણને રડાવતાં પોતાની
પ્રગતિ ગાથાને પોતાની ગોદમાં લઈ ગયો, સમાચાર મળતાં પહેલાં તો હૃદય
કળુલ્યું જ નહિ વડીલશ્રી !

પત્રની શરૂઆત અશ્રુબિંદુથી થાય છે. એના ઉપરનો સ્નેહ હૃદયને સહેજ
પણ શાંત થવા નથી આપતો. કેવી રીતે આશ્વાસન લઉં ?

બાળપણની એની સ્મૃતિઓ મારી દષ્ટિ સામે તરી આવે છે ત્યારે હૃદય
પણ કપ્પૂલ નથી કરતું કે એ મિત્ર બંધુ આજે આપણી વચ્ચે નથી. એની

એક એક બાળ ચેષ્ટાની સ્મૃતિ હૃદયને હચમચાવી મૂકે છે. બાળમિત્ર એ લક્ષ્મી-દાસને સંભારતા આજે માંડે હૃદય બાળક બની જાય છે. શું એ આજે નથી ? અફસોસ ! આ આજે અમારી નજરમાંથી સદાને માટે દૂર થયો એના એક એક આદર્શને યાદ કરે. એના આદર્શો ભવિષ્યના એક મહાન આત્માને શોભે તેવા હતા. અનુકરણીય ઉચ્ચ આદર્શો એ અપનાવતો. એ પોતે જ મારા માટે અનુકરણીય હતો. એ આદર્શો ઉપર અમેએ કરેલી વાટાઘાટો હજી અધુરી જ છે. કોણ એ અપૂર્ણ રહેલી અમારા અંતરની આશાઓ સંપૂર્ણ કરશે ? એજ એના આદર્શોને આજ પણ હું મસ્તક નમાવું છું એટલું જ માનીને કે એ મહાન નહતો. પરંતુ એનામાં મહાનતા હતી. એ કુદરતના આઘાતે તમેને હતાશની ટોચે પહોંચાડ્યા હશે. હું આશ્વાસન પાઠવું છું કે કુદરતના કઠોર પ્રદારને ઝીલવા આપનું મનોબળ દૃઢ રાખી એ રાહે અનુસરો કે સદ્ગતના આત્માને શાંતિ મળે.

બારીપદા

લી. તમારો અમૃતલાલ ઓધવજી વેગડ

પત્ર ૯

તા. ૧૫-૧૦-૩૯

રા. રા. શ્રી મોહનદાસભાઈ

આંહીં તેમના મોસાળમાં ચી. લક્ષ્મીદાસનું ખેદજનક અવસાન થતાં એ બદલ અફસોસ ! એમની નાની વય હોવા છતાં તેમના થોડા પરિચયથી તેની નિર્મળ બુદ્ધિ, ઉમદાગુણો અને સાત્વીકવૃત્તિથી વિભૂષિત થએલા એ પુણ્ય આત્માને અમારાથી નહીં વીસરી શકાય. ચી. લક્ષ્મીદાસને હિંદી, મરાઠી તેમજ અંગ્રેજી ભાષા જ્ઞાન ઉચ્ચ હતાં. મેટ્રીક્યુલેશનને પ્રથમ પગથીએ પહોંચતા આવા સુસંસ્કારથી રંગાયેલાં રત્નને વિધીએ રોળી નાખ્યું એ સુક્રામળ ફૂલ અણુચિંતવ્યું કરમાઈ ગયું.

એ પ્રશ્ન આપ જેવા તત્ત્વજ્ઞાનિ માણસને માટે પણ અણુઉકેલ કાપડો છે. નિર્મળપ્રેમ અને શીલોસોશીના મહામંત્રો ભણાવતો આપનો એ પ્યારો સુપુત્ર સ્વાર્પણની વેદીમાં હોમાઈ ગયો અને અમારા આ નાનકડા ગ્રામ્યતા વાતાવરણને ઉજ્જવળ બનાવી શાંતિની સોડ તાણી. એ ખેદજનક ઘટના સહન કરવાનું પ્રભુ આપને મનોબળ બક્ષે અને સદ્ગતના આત્માને શાંતિ આપે. અસ્તુ.

લી. શુભેચ્છક

વાળા હરસુર ડોસા

રેવન્યુ અધિકારી તાલુકા નડાળા

લક્ષ્મીદાસના શુભચિંતકોને

સોરઠા

સાચી તારી સેવ; જદુએ જાતે કરી.
 ભલ ઉપકારી લેવ, ભૂલીશ નહીં હું ભાયલા ૧
 લાડુમાંનાં ઋણ, ઉભા છે મુજ ઉપરે
 નહિ બનુજ ન ગુણ, ભરોસો રાખ્યે ભાયલા ૨
 કરી તુલસીએ તેમ, મોજરામે મન માનતી
 પુરણ જેનો પ્રેમ, હિત કર નિરમળના હુવા ૩
 સાચી સાધુ સેવ, કેશવ કદિ ન ભૂલીયો
 દિલમાં માની દેવ, પુરણ કરતો પ્રેમજી ૪
 નાથા તારી નેમ, સેવા કરવા સંતની
 પોપટ તારો પ્રેમ, અઢળક હતો એ ઉપરે ૫
 જટપટ લાવી જળ, પુનાએ પાયું સહી
 સેવાનું શુભફળ, ઇશ્વર તમને આપશે ૬
 મામા નરસેરામ, પરિચાણલ પર લોકને
 ગુણીયલ જાતા ગામ, આજ ઉદાસી એમની ૭

ના. નડાળા નરેશ પ્રત્યે

નૃપતિ નડાળા મંહિ, ઉન્નડબાપુ આજ
 સત્ય અને શુરા સહિ, રાણા નન્દનરાજ ૮
 પ્રેમી મારો પૂત, એ સુતો તમ આશરે
 આતમ પદ અચ્યુત મળશે ફરી મોહન કૃપા ૯

લી. મોહનદાસ પુરણદાસજી ગોંડળીયા.

નડાળા : તા. ૧૪-૯-૩૯

મૃત્યુ પહેલાં અગીયાર દિવસે લક્ષ્મીદાસે તેમના પિતાશ્રી ઉપર
લખેલો પત્ર :-

પુન્ય પિતાજી પ્રણામ ! પિતાજી ! આપની શરીર સ્થિતિના ખમર આપેા. પિતાજી આ સંસારનો ને મારો મોહ છોડી તે પ્રેમ પ્રભુમાં લગાડો કારણ આ સ્થુળ શરીરનો શું વિશ્વાસ ? જેથી મારો અને તેનો મોહ મુકી સત્ય વસ્તુની શોધમાં તત્પર રહો છું તેા સમજ્યો છું કે આ બધી દશ્યમાન વસ્તુઓ નાશવંત છે જેથી એનો મોહ શું ? મારે પિતાજી ! આ મારો હવે આપને છેલ્લો પત્ર છે આપની ક્ષમા માગી મારા તમને આ છેલ્લા પ્રણામ છે.

હી. આપનો લક્ષ્મીદાસ ઉર્ફ નિર્મળ

એક વખતે મેં ચી. લક્ષ્મીદાસને કરેલો પ્રશ્ન
અને તેણે આપેલો જવાબ

મેં પૂછ્યું કે ભાઈ ! તારા વિચારે આપણાં આચાર્યો કે સાધુ ધર્મના મૂળ સિદ્ધાંત પર શું તને શ્રદ્ધા નથી ? ચી. લક્ષ્મીદાસે આપેલો જવાબ. તેણે જવાબમાં મને કહેલ કે આપુજી ! ધર્મની વ્યાખ્યા હું તો કરી શકું જ નહિ અને આચાર્યોના ઉચ્ચ આદર્શો કે સિદ્ધાંતો એવા તો ઉંડા ને અટપટા હોય છે કે જેમાં બુદ્ધિનું બળ થાકી જઈ અણુસમજ્યે જે કહે તે હા એ હા કરી મૂંડી નમાવ્યે જાયી એ મને ઉચિત ન લાગ્યું. જેથી મને તો મારો ધર્મ એ શીખવે છે કે દરેક પ્રાણી પર દયા રાખી સત્યને કદી ન ચુકવું એ મારો ધર્મ છે.

લક્ષ્મીદાસ મોહનદાસ

સદ્ગત નિર્મળના આત્મા પ્રત્યે નર્મદાખેડેને
આકલ્મય પાઠવેલ સંદેશ (કવિનીઉજ્જિત)

રાસડો

નિર્મળ વિરા નિદ્રા ઉડાડી આંટો આવળે
મારા મયરનું અંધારૂ અળસાવળે—ટેક

મૃત્યુ ટાણું મા રામબાઈ મુંઝાયળે
પુનબાઈ કાકીને સાંપી બેનડીની બાંયળે—૧

નમાઈ બેની નર્મદા દુઃખ દરિયાવળે
બુડતા પકડી બાંય ઉગારવા આવળે—૨

મને નમાઈ કહેતા માનવી ભાળશે ન ભાઈળે
વા યૌ દિશના વાયા હજ્યો સહાયળે—૩

પિતા મોહનને પ્યારા આંગણ આવળે
મોંઘા મામેરાં મારા લખુભાઈ લાવળે—૪

વર્ષ સવાસો વિશ્વમાં હોંસે રહાવળે
નિર્મળ ! નિર્મળ વિરા ! નેહ નિભાવળે—૫

કાકા કાળુની અંતર અભિલાષળે
વિરા પૂરી પાડવા રૂઢિયામાં રાખળે—૬

સૂખિયા કરવા સૌને દયા દરશાવળે
લાડુ મામીને લડાવો લક્ષ્મી ! લેવરાવળે—૭

દાખ્યો “દૌલતદાન” કરણ કહાવ જો
લેદક હદયે ભાખ્યો “નખુ”નો ભાવ જો—૮

